

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΤΟΥ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

ΥΠΟ

ΤΙΜ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ἵφηνήτοϋ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΑΘΗΓ. Γ. ΣΗΜΙΤΗ
ΔΩΡΕΑ 1980
ΚΑΘΗΓ. Κ. ΣΗΜΙΤΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
3—Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου. Ἀριθ.—3
1896

Ε.Φ.
ΗΛΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΤΟΥ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

ΥΠΟ

ΤΙΜ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ἰψηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἑθν. Πανεπιστημίῳ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ
3—Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου. Ἀριθ.—5
1896

Τὸ μάθημα τοῦτο ἔκρινα ἀπαραίτητον νὰ φέρω εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, διότι περιέχει τὰς γενικὰς γραμμάς, δι' ὧν καθορίζεται ὁ σκοπὸς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐμῆς διδασκαλίας καὶ τῆς καθόλου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας μου ἐν τῷ κλάδῳ τοῦ δικαίου, εἰς ὃν ἀφιέρωσα τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις. Δι' αὐτοῦ χαράσσεται ἡ ὁδὸς ἣν θέλω βαδίσει, διαγράφεται τὸ πρόγραμμα τῆς ἐμῆς ἐργασίας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιμαχομένων δοξασιῶν περὶ τῶν θεμελιωδῶν βάσεων τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης εὕρισκόμενος πᾶς ὁ ἐπιλαμβανόμενος νὰ ἐργασθῇ ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς ὀφείλει εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ δηλώσῃ σαφῶς καὶ ἀπροκαλύπτως ὑπὲρ τίνων θὰ ἀγωνισθῇ ἰδεῶν, ὑπὸ τίνα θὰ ταχθῇ σημαίαν. Μόνον οὕτω τὸ ἔργον αὐτοῦ δύναται νὰ προσλάβῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης ἥτις οὐδαμῶς δύναται νὰ χωρήσῃ ἐν τῷ δρόμῳ αὐτῆς, ἂν μὴ φωτίζεται ὑπὸ μιᾶς ὀδηγοῦς ιδέας, ἂν μὴ προδιαγεγραμμένον καὶ ἐνιαῖον ἀκολουθῇ σύστημα.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεώς μου ταύτης σὺν τῇ προλαβούσῃ « περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς » γίνονται γνωστὰί αἱ ἀρχαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ σύμβολον τῆς ἐπιστημονικῆς μου πίστεως καὶ ἐξ αὐτῶν πᾶς ὁ θέλων δύναται νὰ μὲ κρίνῃ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΤΟΥ
ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὸ πρῶτιστον ἔργον παντὸς ἐπιχειροῦντος τὴν μελέτην καὶ διδασκαλίαν ἐπιστήμης τινὸς εἶνε ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς. Πρὸ πάσης ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης δέον κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ὁρισθῇ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ αὕτη ἐκτελεσθήσεται, τὸ ἀντικείμενον τουτέστι, καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ μέθοδος, ἥτοι ὁ τρόπος τῆς ἐρεύνης ταύτης. Ἄνευ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἀδύνατος εἶνε ἡ γνῶσις τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιστήμη τις ἐπιδιώκει, καὶ ὁ εἰσερχόμενος ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς ὁμοιάζει τῷ βαδίζοντι ἄνευ ὠρισμένης ἐκ τῶν προτέρων διευθύνσεως, ἄνευ συνειδήσεως τοῦ τέρματος πρὸς ὃ βαίνει, καὶ συνεπῶς ἄνευ συνειδήσεως τῆς πρὸς αὐτὸ ἀγούσης ὁδοῦ. Ἄλλ' ἐκ τοιαύτης ἐργασίας βεβαίως ἐπιστημονικὸν φῶς δὲν δύναται νὰ παραχθῇ, σύγχυσις δὲ μόνον καὶ συσκοτασμός.

Ἄν δὲ τοῦτο ἀναντιρρήτως ἀληθεύῃ ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης, ἔτι μᾶλλον πρόδηλον καθίσταται προκειμένου περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου, διότι διάφοροι ἐκράτησαν

ἐν διαφόροις ἐποχαῖς καὶ νῦν εἰσέτι ὑπάρχουσι γινῶμαι περὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς.

I

Ἡ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ἀστικοῦ ἢ κυρίως εἰπεῖν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάσπασις εἰς δύο διακεκριμένας καὶ πολεμίας ἀλλήλαις σχολάς, τὴν φιλοσοφικὴν καὶ τὴν ιστορικὴν, μετεδόθη καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Οὕτω δὲ αἱ δύο ἀντίθετοι τάσεις αἱ ἐμπνέουσιν ἑκατέραν τῶν σχολῶν τούτων παρουσιάζονται καὶ ἐν αὐτῇ¹.

Ἀφ' ἐνὸς ὡς κύριον ἔργον τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐθεωρήθη ἡ γινῶσις τῶν ἀπολύτων καὶ αἰωνίων ἀρχῶν τοῦ καλουμένου φυσικοῦ ἢ φιλοσοφικοῦ ἢ λογικοῦ ποινικοῦ δικαίου. Οἱ τῇ δόξῃ ταύτῃ ἀκολουθοῦντες ποινικοὶ συγγραφεῖς οὐδεμίαν ἀποδίδοντες ἀξίαν εἰς τὸ θετικὸν καὶ ἰσχυρὸν δίκαιον, οὐδ' εἰς τὰς συγκεκριμένας κατὰ τόπον καὶ χρόνον κοινωνικὰς ἀνάγκας, εἰς ἃς τοῦτο δέον νὰ ἀνταποκρίνηται, πιστεύουσιν εἰς τὴν ὑπαρξιν ἐτέρου δικαίου, ἀπολύτως ἀληθοῦς, ἀνεξαρτήτου τόπου καὶ χρόνου, αἰωνίου καὶ ἀμεταβλήτου, καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου τούτου ἐπιζητοῦσι διὰ τῆς μεταφυσικῆς σκέψεως ν' ἀποκαλύψωσι. Ταύτας δὲ δημιουργοῦντες, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ὑποκειμενικὴν κρίσιν, θέτουσιν ὡς πρότυπον παντὸς θετικοῦ δικαίου, εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου δέον ν' ἀποβλέπη ἡ ἐπιστήμη². « Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγει εἰς τού-

¹ "Id. Binding. Strafgesetzgebung, Strafjustiz und Strafrechtswissenschaft in normalen Verhältniss zu einander ἐν τῇ Zeitschrift für ges. Strafr. I. σ. 19.

² "Id. καὶ Geib. Lehrbuch des deutschen Strafrechts I. § 56. Οὕτως περιγράφει ὁ Geib τοὺς χαρακτῆρας τῆς σχολῆς ταύτης. «Περὶ φρόνησις παντὸς ἱστορικῶς δεδομένου μετ' ἀμέτρου ὑπερτιμήσεως τῆς ἰδίας ἀξίας καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων· φιλανθρωποκοσμοπολιτικὴ ὄνεια-

των, ὁ Titmann, εἶνε καθαρῶς φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη, διότι ἔχει μόνον τὸν λογικὸν νόμον ὡς πηγὴν καὶ πᾶν θετικὸν τῇ εἶνε ξένον». Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγει ἔτερος, ὁ Henke, «δὲν ὀφείλει νὰ προσηλωταί εἰς τοὺς ἐλλειπεῖς καὶ σκληροὺς ποινικοὺς νόμους πολιτείας τινός, ἀλλὰ νὰ προβαδίζῃ καὶ ν' ἀνακαλύπτῃ τὸ ἰδεῶδες, εἰς πραγμάτων τοῦ ὁποίου δέον νὰ τείνῃ ἡ νομοθεσία».

Ἀληθῶς οἱ μετριώτεροι τῶν τῆς σχολῆς ταύτης νομοδιδασκάλων διακρίνουσιν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν τὸ φυσικὸν ἀπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀναγκαίαν θεωροῦντες ἰδίαν ἐφ' ἐκάστου ἔρευναν[†]. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐν ὑποδεεστέρᾳ θέτουσι μόρᾳ τὸ θετικὸν δίκαιον μετὰ περιφρονήσεως ὁμιλοῦντες

πόλῃσι μετὰ περιφρονήσεως παντὸς ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ πάσης ἐθνικῆς συνειδήσεως· παράφορος ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ζῆλος καὶ ὁμῶς ἀλόγιστος σκληρότης ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ: Ἐνθουσιασμὸς διὰ πᾶν τοῦλάχιστον κατὰ τὸ φαινόμενον μέγα καὶ ὠραῖον συγχρόνως ὁμῶς φόβος πάσης βαθυτέρας ἐρεύνης καὶ ἔνεκα τούτου μετάπτωσις εἰς κοινὴν φρασολογίαν καὶ αἰσθηματολογίαν». Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος ἤρξατο ἀναφαινομένη, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν οἱ: Montesquieu. De l'esprit des lois. 1748 (Ἰδίως εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον ἀφορῶσι τὰ Βιβλ. VI. XII).—Beccaria. Dei delitti e delle pene 1761 (Καὶ Ἑλλήν. μετάφρασις τοῦ 1802 ἐκδοθεῖσα τὸ δεύτερον τῷ 1823).—Voltaire. Prix de la Justice et de l'humanité. 1778.—Filangieri. La Scienza della legislazione 1780—1785.—Pastoret. des lois pénales 1790.—R. F. Hommel. Philosophische Gedanken über das Criminalrecht 1784.—E. K. Wieland Geist der peinlichen Gesetze 1783.—J. v. Soden. Geist der peinlichen Gesetzgebung Deutschlands 1792.—Ch. K. Stübel. System des allgemeinen peinlichen Rechts, etc. 1795.—Feuerbach. Revision der Grundätze und Grundbegriffe des peinlichen Rechts 1800.—Zachariä. Anfangsgründe des philosophischen Criminalrechts.—A. Bauer. Grundlinien des philosophischen Criminalrechts 1825.—L. Richter. Das Philosophische Strafrecht, begründet auf die Idée der Gerechtigkeit 1829, etc. Titmann — Über die wiss. Behdlg des p. Rechts.—Henke. Krim. Versuche I. Handbuch.

[†] Ἰδ. Binding. Handb. des Strafrechts I § 2. σ. 8.

περὶ αὐτοῦ καὶ ἀρνούμενοι εἰς τὴν περὶ τούτου ἔρευναν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης. Τὸ ἰδεῶδες δίκαιον θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς τὸ κύριον τῆς ἐπιστήμης ἀντικείμενον, διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὁποῦ δέον ν' ἀναπληρῶνται πᾶσαι αἱ ἐλλείψεις καὶ τὰ κενὰ τῆς νομοθεσίας. «....» Ἄν τὸ φυσικὸν δίκαιον ὑποταχθῇ εἰς τὸν θετικὸν νόμον, λέγει ὁ Kirchmann, τὸ κακὸν διὰ τὴν ἐπιστήμην θὰ ᾖ πολὺ μεῖζον. Ἀπὸ ἱερείας τῆς ἀληθείας θὰ μεταβληθῇ διὰ τοῦ θετικοῦ νόμου εἰς θεραπαινίδα τῆς συμπτώσεως, τῆς πλάνης, τοῦ πάθους, τοῦ παραλογισμοῦ. Ἀντὶ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπολύτου ἀντικείμενον αὐτῆς θὰ καταστῇ τὸ τυχαῖον, τὸ ἐλλειπές. Ἀπὸ τοῦ αἰθέρος τοῦ οὐρανοῦ, θὰ πέσῃ εἰς τὸν βόρβον τῆς γῆς ¹».

Ἡ δόξα αὕτη ἐκυριάρχησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μέχρις ἐσχάτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποπλανήσασα ταύτην τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ της καὶ μεταβαλοῦσα εἰς καθαρῶς μεταφυσικὴν ἐπιστήμην, οὐδὲν ἄλλο ἐπιδιώκουσιν ἢ τὴν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐφαρμογὴν τῶν διαφορῶν φιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ συστημάτων οὕτω λ. χ. οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων Γερμανῶν ποινικολόγων, ὡς ὁ Berner, ὁ Köstlin, ὁ Hälschner εἰσὶν οἱ πρόμαχοι τῶν φιλοσοφικῶν ἀρχῶν τοῦ Hegel ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων θεμελιοῦσι τὸ ποινικὸν δίκαιον, ἀπ' αὐτῶν

¹ Kirchmann. Wertlosigkeit der Jurisprudenz als Wissenschaft. Berlin 1848.—«Τὸ θετικὸν ποινικὸν δίκαιον, λέγει ὁ Stübel (System S. 130—140), εἶνε τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης καὶ συνίσταται κατὰ μέγα μέρος ἐκ πραγμάτων μνήμης. Ἄν ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν περιελάμβανέ τι εὐρύτερον ἢ ἀκαδημαϊκὴ ταύτης σπουδὴ οὐδεμίαν ᾗθελεν ἐνέχει σημασίαν». ¹δ. καὶ Zirkler Revision. I. 131.—Stürzer, über den zustand des Krim-Wesens u. s. w. S. 40 f. Bauer-Warnungstheorie S. 245.

ἀρύονται τοὺς θεμελιώδεις αὐτοῦ κανόνας, δι' αὐτῶν οὐ μόνον ἀναπληροῦσι τὰς ἐλλείψεις τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀλλὰ πολλάκις καὶ μεταβάλλουσι τοὺς ὁρισμοὺς αὐτοῦ συμφῶνως τῇ φιλοσοφικῇ ιδέᾳ, ἧς τὴν πραγμάτωσιν ἐπιδιώκουσι ¹.

Ὁ νεώτατος τοῦ τοιούτου συστήματος ἀντιπρόσωπος εἶνε ὁ Hälschner. Διατρέχοντες τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον «τὸ κοινὸν Γερμανικὸν ποινικὸν δίκαιον» βλέπομεν ἐν αὐτῷ πιστῶς κατοπτριζομένην τὴν Ἑγελειανὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν πρὸς τὸ ἰδεῶδες φιλοσοφικὸν δίκαιον ἀφοσίωσιν πληροῦσαν πάσας τὰς σελίδας αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. τὴν «ἰδεώδη οὐσίαν τοῦ δικαίου» ἢ τὴν «θεωρητικὴν οὐσίαν τοῦ καθ' αὐτὸ δικαίου» (ὑπονοῶν διὰ τῶν φράσεων τούτων τὸ φυσικὸν δίκαιον) ἀντιτάσσει εἰς τὴν «πεπερασμένην καὶ ἱστορικῶς ὠρισμένην ὑπαρξιν τοῦ δικαίου» (τὸ θετικὸν δίκαιον), τὴν «θεωρητικὴν οὐσίαν τοῦ ἐγκλήματος» εἰς τὴν «συγκεκριμένην αὐτοῦ ἐμφάνισιν» καὶ ἀξιοῖ ἵνα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος ὀρίσῃ ἀνεξαρτήτως τοῦ θετικοῦ δικαίου ² (σ. 10, 17, 82).

Ἐξ ἐτέρου μέρους ἡ ἱστορικὴ σχολὴ ἢ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Σαβινύ, Οὐγγῶ καὶ Ποῦχτα τοσαύτην ἀποκτήσασα λάμψιν καὶ ἰσχὺν ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ, ἀσθενῇ ἔσχε τὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐλαχίστους ἀριθμοῦσα ἐν αὐτῇ τοὺς ὀπαδοὺς ³.

¹ Ἰδε καὶ Binding. Lehrb. des Strafr. § 2 σ. 7—8. Κατὰ τὸν Loening (Über geschichtliche und ungeschichtl. Behandlung des deutsch. Strafr.) «ὅ,τι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κοινὸν» ἢ «Γερμανικὸν δίκαιον» ἤχθη εἰς φῶς οὐδὲν ἄλλο πράγματι ἦτο ἢ τὸ ἐκ τῶν προτέρων (das apriorische) δημιουργούμενον, τὸ ὑποκειμενικὸν ἰδεῶδες δίκαιον τῆς Ἑγελειανῆς σχολῆς, τὸ μέτρον διὰ τὴν κριτικὴν τῶν ὑφισταμένων τοπικῶν δικαίων, τὸ ὑπόδειγμα διὰ μίαν θᾶσσον ἢ βράδιον προσδοκωμένην νομοθεσίαν τῆς Αὐτοκρατορίας».

² Ἰδε καὶ Merkel. Über das gemeine deutsche Strafrecht. v. Hälschner und den Idealismus in der Strafrechtswissenschaft. (Zeitschrift für gesam. Strafrechtsw. I σ. 557.

³ Ὡς λ. χ. τοὺς Biener Beiträge zur Gesch. d. Inquisitionsproc.

Γνωστά εἰσι τὰ δόγματα τῆς σχολῆς ταύτης, ἐκ διαμέτρου ἀντιτιθέμενα πρὸς τὰ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Κατ' αὐτὰ τὸ δίκαιον δὲν παράγεται διὰ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ γεννᾶται φυσικῶς καὶ ἀναγκάως ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ἐκάστου λαοῦ καὶ ἀναπτύσσεται συμφῶνως ταῖς κοινωνικαῖς ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν. Ἐν σταθερᾷ ἐξαρτήσῃ ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν, τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ὑλικῶν ὄρων καὶ τῶν διαφορῶν τυχῶν καὶ περιστάσεων τοῦ λαοῦ ἐξελίσσεται ἡ ἱστορία τῆς μορφώσεως τοῦ δικαίου. Ἔργον, ἐπομένως, τῆς ἐπιστήμης εἶνε οὐχὶ ἡ δημιουργία τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἡ γνῶσις αὐτοῦ οὕτω γεννωμένου καὶ ἀναπτυσσομένου, διὰ τῆς μελέτης κυρίως τῆς ἱστορικῆς ἀνεξίξεως αὐτοῦ. Μόνον διὰ τῆς τῆς μελέτης δυνατὴ εἶνε ἡ κατανόησις τῶν τε κατ' ἰδίαν ἰρισμῶν καὶ τοῦ ὅλου πνεύματος, ὅπερ διέπει τὸ ἰσχυρὸν δίκαιον. Τούναντίον πᾶσα κριτικὴ ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἔρευνα, πᾶσα σκέψις καὶ μελέτη τείνεται εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς φυσικῆς καὶ ἀναποδράστου ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως, εἶνε ἔργον ξένον τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου, κείμενον ἐκτὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς.

Τὴν σημαίαν τῆς σχολῆς ταύτης ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τελείως ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀνεπέτασε καὶ αὖθις ὁ ἐν Ἰέννῃ καθηγητὴς Richard Loening διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1882 ἐκφωνηθέντος εἰσιτηρίου ἀκαδημαϊκοῦ λόγου του¹. Περιγράφων οὗτος τὰ ἄτοπα τῆς κρατησάσης φιλοσοφικῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐρεύνης, τῆς

S. 1-3 καὶ N. Arch. des Crimin. Rechts. X S. 504-510. 605 ἐπόμε.—Rosshirt. Entwicklung des Strafrechts.—Worringen. Beiträge zur Geschichte d. deutsch. Strafr. σ. 1-15.

¹ Über geschichtliche und ungeschichtliche Behandlung des deutschen Strafrechts.—Zeitschr. für die gesamte Strafrechtswiss. Τόμ. 3ος σ. 219.

ἐπιζητούσης διὰ τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐκ τῶν προτέρων (a priori) σκέψεως νὰ κατασκευάσῃ τὸ δίκαιον, περιπίπτει εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, περιορίζων τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης ἐν μόνῃ τῇ γνώσει τοῦ θετικοῦ δικαίου διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορικῆς ἀνεξίξεως αὐτοῦ. « Ἡ ἐπιστήμη . . . λέγει, δὲν ἔχει ὡς ἔργον νὰ πλάσῃ, νὰ παραγάγῃ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ μόνον νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ ὡς τοῦτο ἐν ὀρισμένοις καιροῖς καὶ λαοῖς παρήχθη. Εἶνε ἡ θεωρία τοῦ ὑπάρχοντος οὐχὶ τοῦ παρακτέου, τοῦ δέοντος ὑπάρξαι δικαίου ».

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ῥοπῶν εὐρεθεῖσα ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη δὲν ἀφέθη ἔρμαιον εἰς τὴν φορὰν αὐτῶν, ἀλλὰ μακρυνθεῖσα ἐξ ἴσου ἀμφοτέρων ἤρξατο νὰ βαδίζῃ ἐπὶ νέας ἀσφαλεστέρας ὁδοῦ¹.

Τὰ δόγματα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς συνδέονται, ὡς εἴρηται, ἀρρήκτως μετὰ τῆς πίστεως εἰς ἓν ὑπέρτερον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης δράσεως δίκαιον, οὕτινος ἄγνωστος ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγή, αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον, οὐδεμίαν ἔχον ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν ἀλλ' ὑφιστάμενον μόνον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει καὶ διὰ τῶν πτερύγων τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου ἀποκαλυπτόμενον. Τὸ δίκαιον τοῦτο εἶνε τὸ καλούμενον *φυσικὸν* ἢ *φιλοσοφικὸν* ἢ *λογικὸν* δίκαιον. Ἀλλ' ἡ πίστις εἰς τὴν ὑπαρξίν τοιούτου δικαίου ἐκλονίσθη ἐκ βάθρων καὶ κατέπεσεν ἰδίως ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις. Ἡ ἐν γένει θετικὴ τροπὴ ἥτις ἐπεκράτησεν ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐρεῦναις ἐπήνεγκε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο.

¹ Οἱ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐγκαινίσαντές εἰσιν οἱ ὀνομαστότεροι τῶν νεωτάτων ποινικολόγων, ὡς οἱ Liszt, Binding, Merkel, v. Bar, Lilienthal, κλπ. ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Garraud ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Ad. Prins ἐν Βελγίῳ, ὡς καὶ πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ γεννηθεισῶν δύο σχολῶν, τουτέστι τῆς ἀνθρωπολογικῆς καὶ τῆς ἀποκληθείσης τρίτης, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος.

Τοιοῦτον ἀπόλυτον, αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον δίκαιον δὲν ὑπάρχει. Ἀπόδειξις τούτου εἶνε αἱ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπαύστως ἀνανεούμεναι καὶ μάταιαι πάντοτε ἀποβάσαι ἀπόπειραι πρὸς ἀποκάλυψιν αὐτοῦ. Οὕτως, ἐνῷ διδάσκεται ὅτι τὸ δίκαιον τοῦτο ὑπάρχει κεχαραγμένον ἐν πάτῃ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει, τοσοῦτοι μόχθοι καὶ ἀγῶνες δὲν κατῴρθωσαν εἰσέτι ἐν τοσοῦτῳ προχείρῳ βιβλίῳ νὰ ἀναγνώσωσιν ! Ἐνῷ δὲ κηρύσσεται ἀμετάβλητον, βλέπομεν αὐτὸ ἀενάως μεταβαλλόμενον κατὰ τὰς ιδέας καὶ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τῶν διαφόρων φιλοσόφων, οἵτινες ἡσυχολήθησαν περὶ αὐτοῦ. Ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος, ἡ Οὐτοπία τοῦ Μώρου καὶ ἡ Ἡλιούπολις τοῦ Καμπανέλλα, τὸ Jus Naturae τοῦ Οὐολφίου καὶ τὰ συστήματα τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Ἐγέλου, ἡ «κοινωνικὴ συνθήκη» τοῦ Ρουσσώ καὶ τὰ κοινωνιστικὰ συστήματα τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, πάντα ταῦτα τὰ ὀνειροπολήματα τῶν φιλοσόφων τὰ περιέχοντα τὰς παραβολωτέρας καὶ μᾶλλον ἀνεφαρμόστους ιδέας ἐγράφησαν καὶ ἐδιδάχθησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Εἰσὶ τόσοι κώδικες τοῦ ιδεώδους τούτου δικαίου περιέχοντες τὰς προτύπους δῆθεν ἀρχάς, ἐφ' ὧν ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς ὀργανισμὸς δέον νὰ βασίζεται !

Τὴν ἄρνησιν τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἀνευρίσκομεν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς ἱστορικῆς σχολῆς καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθότερον τῶν διδαγμάτων αὐτῆς¹. Τὸ δίκαιον, κατ' αὐτήν, δὲν εἶνε τὸ αὐθαίρετον δημιουργήμα τῆς φαντασιοκοπίας τῶν φιλοσόφων, ἀλλ' εἶνε τὸ προῖδὸν τῆς ζωῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας, παραγόμενον ἀπὸ «τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ», καὶ τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ προωρισμένον νὰ ἐξυπη-

¹ Ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, λέγει ὁ Gierke, (Naturrecht und deutsches Recht. 1883) ἀνήκει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ παρελθόν. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ ἐπέζησεν εἰς τοὺς ξιφισμοὺς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς εἶνε μόνον ἀπλῆ σκιά τῆς ἄλλοτε ὑπερηφάνου ἰσχύος του.

ρετήση. Ἐνεκα δὲ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ καταγωγῆς καὶ τοῦ τοιούτου προορισμοῦ του συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὰς ποικίλας περιστάσεις τῆς κοινωνίας ἐν ἣ παρήχθη, καὶ μορφοῦται ἀναλόγως τούτων. Ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνέπτυξεν εὐρύτατα καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἰσχύϊ ἐν τῶν ἐξοχωτέρων τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης πνευμάτων, ὁ πολὺς Ihering, διὰ τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἔργου «Ὁ σκοπὸς ἐν τῷ δικαίῳ».

Ἡ θεμελιώδης τοῦ ἔργου τούτου ἰδέα εἶνε ὅτι «ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ ὅλου δικαίου». Ἡ ὑπαρξίς, τουτέστι, τοῦ δικαίου ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται μόνον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ἐν ἐπιδιώκει. Ὁ σκοπὸς δ' οὗτος εἶνε ἡ ἐξασφάλις καὶ συντήρησις τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ὑπαρξίν τοῦ κοινωνικοῦ βίου ὄρων. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἀνάγκη παρήγαγε τὸ δίκαιον καὶ αὕτη χρησιμεύει ὡς τὸ μέτρον τῆς περαιτέρω μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Πᾶσα, ὅθεν, ἰδέα περὶ δικαίου κειμένου ἐκτὸς πάσης κοινωνικῆς ζωῆς, ἀνωτέρου πάσης κατὰ τόπον καὶ χρόνον περιστάσεως, ἀπολύτου καὶ αἰωνίου, εἶνε οὕτοπις μὴ ἀξία σοβαρᾶς συζητήσεως ¹.

Ἐκ τούτων συνάγομεν ὅτι : Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, καὶ συνεπῶς, καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ὡς ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν τῆς δὲν ἔχει τὸ ἀνυπάρκτον φυσικὸν δίκαιον ἀλλὰ μόνον τὸ ζῶν καὶ ἰσχυρὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τὸ θετικὸν καλούμενον δίκαιον ².

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀσφαλοῦς ταύτης ἀρχῆς εἰς σφαλερὰ ἤχθησαν πορίσματα οἱ ὅπαδοι τῆς ἱστορικῆς σχολῆς περιορί-

¹ «Ἐν παγκόσμιον δίκαιον, διὰ πάντας τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς καιροὺς, λέγει ὁ Ihering, . . . , εἶνε ἡ αἰωνίως ἀναζητουμένη φιλοσοφικὴ λίθος, εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὁποίας ἀσχολοῦνται οὐχὶ οἱ σοφοί, ἀλλ' οἱ μωροί».
² Ἰδ. Der Zweck im Recht I σ. 440.

³ Ἰδ. καὶ Binding. Lehrb. σ. 9 § 2.

ζοντες τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης εἰς μόνην τὴν γνῶσιν τοῦ θετικοῦ δικαίου διὰ τῆς μελέτης κυρίως τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἀπαγορεύοντες δὲ πᾶσαν ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν (*de lege ferenda*) ἔρευναν. Ἀποφεύγοντες τὰς αἰθερίας πτήσεις τῶν φιλοσόφων ποινικολόγων μεταπίπτουσιν ἐν τῷ ὑπερβολικῷ αὐτῶν ζήλῳ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ ἀπεκδύουσι τὴν ἐπιστήμην δικαιώματος, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν τῇ ἀνήκει.

Βεβαίως τὸ δίκαιον δὲν δύναται νὰ δημιουργηθῇ διὰ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐξ ὑποκειμένου σκέψεως—*a priori*—τῆς αἰωρουμένης μακρὰν καὶ ὑπερθεν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου καὶ πᾶσα τοιούτου εἵδους ἐργασία εἶνε, ἐπομένως, ξένη τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδαμῶς ἔπεται ὅτι πᾶσα τῆς ἐπιστήμης ἀνάμιξις ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ τῇ τελειοποιήσει τοῦ δικαίου ἀποκλείεται. Ἀναγκαῖον μόνον εἶνε νὰ ὀρισθῶσι τὰ ὅρια καὶ ἡ μέθοδος αὐτῆς. Τὸ δίκαιον, ὡς εἴρηται, δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ σκοποῦ ὃν προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Πᾶσα, ἐπομένως, ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἐπιστημονικὴ κριτικὴ, πᾶσα πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ τείνουσα ἔρευνα δέον ἀναποφεύκτως νὰ βασίζηται ἐπὶ τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἀπὸ τῆς θετικῆς ἐρεύνης τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις, γνωρίζομεν τὰς ἀνάγκας εἰς ὧν τὴν θεραπείαν χρησιμεύει τὸ δίκαιον καὶ ποριζόμεθα, ἐπομένως, τὸ μέτρον δι' οὗ δυνάμεθα καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν νὰ ἐξεύρωμεν. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς «αἰθέρας τοῦ οὐρανοῦ» κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθεισάν φράσιν ἐνδὲς τῶν ἐνθουσιωδῶν τοῦ φυσικοῦ δικαίου λατρευτῶν, ἀλλ' εἶνε καὶ δέον νὰ ᾗ, τούναντίον, προσηλωμένη ἐπὶ τῆς γῆς, διότι τὸ ἔργον αὐτῆς εἶνε κατ' ἐξοχὴν γήϊνον καὶ πρακτικόν.

Ἀληθῶς ἡ θετικὴ αὕτη ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἔρευνα δὲν ἐνεργεῖται ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποι-

νικοῦ δικαίου ἀλλ' ἐμμέσως δι' ἄλλων βοηθητικῶν ἐπιστημῶν, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος. Τὰ πορίσματα, ὅμως, τῶν ἐπιστημῶν τούτων εἰς μόνην αὐτὴν ἀνήκει νὰ ἐρμηνεύσῃ καὶ χρησιμοποιεῖσθαι πρὸς βελτίωσιν τοῦ δικαίου καθοδηγοῦσα τὸν νομοθέτην ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου του.

Εἰς ταῦτα ἀντιτάσσει ὁ Loening ὅτι «τὸ δίκαιον παράγεται ἐν τῇ ζωῇ», ἔργον δὲ τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶνε «νὰ ἐρμηνεύσῃ οὐδὲ νὰ μορφώσῃ τὴν ζωὴν¹». Ἀλλὰ δύσκολον εἶνε νὰ ἐννοηθῇ πῶς ἐν τῇ ζωῇ φύεται τὸ δίκαιον μόνον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὴν ἐξήγησιν τῆς ιδέας ταύτης εὐρίσκομεν ἐν τῇ θεμελιώδει τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ δοξασίᾳ ὅτι τὸ δίκαιον εἶνε τὸ προῖον «τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ», ὅτι γεννᾶται, τουτέστι, καὶ μορφοῦται συμφώνως ταῖς κρατούσαις παρὰ τῷ λαῷ περὶ τοῦ δικαίου, ἐν γένει, καὶ περὶ ἐκάστου θεσμοῦ ἰδίᾳ ιδέαις. Συνεπῶς, ὅθεν, τῇ ιδέᾳ ταύτῃ ἡ ἐπιστήμη τότε μόνον δύναται νὰ ἐπέμβῃ ἐν τῇ μεταβολῇ τοῦ δικαίου, ὅταν «νέαι ιδέαι παρήχθησαν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἤχθησαν εἰς φῶς²». Ὁ λαὸς οὕτως ἀνακηρύσσεται ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ δικαίου, ἡ δ' ἐπιστήμη θεωρεῖται ὡς ἀπλοῦν ὄργανον πρὸς μετάδοσιν τῷ νομοθέτῃ τῆς παρὰ τῷ λαῷ κρατούσης περὶ δικαίου ιδέας.

Ἀλλὰ τὸ σφαλερὸν τῆς θεωρίας ταύτης δὲν εἶνε δύσκολον νὰ δειχθῇ. Καὶ πρῶτον μὲν οὐδεμίαν αὕτη ἐνέχει σαφῆ καὶ πρακτικὴν ἔννοιαν. Διότι τίνι τρόπῳ δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ περὶ τοῦ δικαίου συνείδησις τοῦ λαοῦ; Ἐκαστος τῶν ἐν τινι χώρᾳ βιούντων δύναται ἄλλας νὰ ἔχῃ περὶ δικαίου ιδέας ἢ, ἂν οὐχὶ τοῦτο, αἱ γινώμαι δύνανται νὰ ὦσι διηρημένοι. Τίς ἡ κρατήσουσα γνώμη; Γινώσκομεν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη ἄγει ἀναγκασίως εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἐθίμου ὡς τοῦ

¹ Loening· αὐτόθι· ἐπιστημ. 21.

² Loening· αὐτόθι· σημ. 21.

μόνου μέσου, δι' οὗ ἐκδηλοῦται ἡ περὶ τοῦ δικαίου συνείδησις τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον — καὶ ἂν ἔτι δὲν ἀμφισβητηθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία αὐτοῦ — ἀποτελεῖ τὴν πρώτην καὶ νηπιώδη μορφήν τοῦ δικαίου, καὶ δυνάμενον ἴσως νὰ θεραπεύσῃ τὰς πρώτας, καὶ στοιχειώδεις τῶν ἀμορφώτων ἔτι κοινωνιῶν ἀνάγκας ἥκιστα εἶνε ἱκανὸν ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολλαπλᾶς καὶ ποικίλας τοῦ προηγμένου ἐν τῷ πολιτισμῷ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ αἰωνίως δρῶσα καὶ κινουμένη δὲν δύναται νὰ ἀναμείνῃ τὴν διὰ τοῦ χρόνου παραγωγὴν τοῦ ἐθίμου, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τοῦ δικαίου, ὅπερ ρυθμίζει πάσας αὐτῆς τὰς σχέσεις καὶ διευθύνσεις, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται νὰ λειτουργήσῃ. Πολλῷ δὲ μᾶλλον τοῦτο εἶνε πρόδηλον προκειμένου περὶ ποινικοῦ δικαίου. Διότι αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποκρούει τὴν παραδοχὴν τοῦ ἐθίμου ὡς πηγῆς αὐτοῦ.

Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ δικαίου βεβαίως ἐπιδρῶσι καὶ δέον νὰ καθορίζωσι ταύτην ὁ χαρακτήρ, τὰ ἦθη, ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὅροι καὶ αἱ ἀνάγκαι ἐκάστης κοινωνίας. Ἡ ἰδέα ὅτι «ἐκ τῆς ζωῆς ἀπορρέει τὸ δίκαιον» μόνον τοιαύτην δύναται νὰ ἐνέχῃ ἔννοιαν. Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ νομοθέτου μεσολαβεῖ ἡ ἐπιστήμη καὶ αὕτη ὑποδεικνύει τῷ νομοθέτῃ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐν τῷ ἔργῳ του δέον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν. Ἀληθῶς ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν δημιουργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀναγινώσκει μόνον ἐν τῷ πρὸ αὐτῆς ἀνοιγομένῳ μεγάλῳ βιβλίῳ τῆς ζωῆς, καὶ τὰ πορίσματα τῆς μελέτης ταύτης μεταδίδει τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω μόρφωσιν τοῦ δικαίου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς πρακτικῆς ταύτης ἐρεῦνης τῆς τεινούσης εἰς τὴν συμμόρφωσιν τοῦ δικαίου πρὸς τοὺς ὅρους καὶ

τάς απαιτήσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐρευγόμενον τὸ θετικὸν δίκαιον, ἄνευ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει, παρέχει ἀφορμὴν τῇ κριτικῇ τῆς ἐπιστήμης. Πολλάκις ἀναφαίνονται ἀντιφωναί, χάσματα καὶ ἐλλείψεις, ὧν τὴν ἐπανόρθωσιν ἀπαιτεῖ αὐτὴ ἡ λογικὴ συνάφεια, ἥτις δέον νὰ κρατῇ ἐν τῷ δικαίῳ. Ἐὰν δὲ τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου δὲν ἀνήκει ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἡ ἐπικρισις τῶν ἐλλείψεων τούτων, τίνι ἄλλῳ ἀνήκει; Μόνος ὁ ἀκριβῶς γινώσκων τὸ δίκαιον δύναται νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς καὶ περὶ τῶν ἐλλείψεων αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρώσεως αὐτῶν.

Διττόν, ἐπομένως, ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης τὸ ἔργον. Ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ γνῶσις τοῦ ἰσχύοντος δικαίου (*de lege lata*), ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ τείνουσα κριτικὴ (*de lege ferenda*). Οὕτω δ' ἐργαζομένη ἡ ἐπιστήμη, κατὰ τὴν ὥραιαν τοῦ Binding εἰκόνα, «κρατεῖ τὴν δαίδα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὁποίας βαδίζουσι δικασταὶ καὶ νομοθέται».

II

Καὶ τοῦτο μὲν εἶνε τὸ σημεῖον, πρὸς ὃ τείνει ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἐξεταστέον, ἤδη, διὰ τίνος ὁδοῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἀσφαλέστερον εἰς αὐτό, τίς, τουτέστιν, ἡ σκοπιμωτέρα μέθοδος ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

Ὡς τοιαύτη μία καὶ μόνη ἀποδεικνύεται: Ἡ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἰσαχθεῖσα καὶ κρατήσασα ἐν τῇ ἐν γένει ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου ἥτοι ἡ καλουμένη συστηματικὴ μέθοδος, ἥς οἱ διακριτικοὶ χαρακτῆρές εἰσιν οἱ ἑξῆς:

Μὴ περιοριζομένη εἰς τὴν ἀπλὴν τῶν θετικῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἐρμηνείαν ἐξάγει ἀπ' αὐτῶν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τὰς γενικὰς ἐννοίας καὶ τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου. Ἀφαιρέσεις καλεῖται ἡ ἀπὸ εἰδικῶν καὶ συγκεκριμένων ἐν-

νοιῶν ἐξαγωγή γενικῶν ἐννοιῶν περιλαμβανουσῶν πάσας τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις: Οὕτω λ. χ. ἀπὸ τῶν περὶ κλοπῆς διατάξεων τοῦ νόμου ποριζόμεθα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τὸν ὅρισμὸν τῆς κλοπῆς, ἀπὸ δὲ τῶν διατάξεων περὶ κλοπῆς, ἀνθρωποκτονίας, ληστείας κλπ. ὁμοῦ λαμβανομένων ποριζόμεθα τὸν ὅρισμὸν τοῦ ἐν γένει ἐγκλήματος. Οἱ δ' οὕτως ἐξαγόμενοι κανόνες τοῦ δικαίου δὲν εἶνε, ἐπομένως, ὡς ἡδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ, ξένοι τοῦ θετικοῦ καὶ ἰσχύοντος δικαίου ἀλλὰ τοῦναντίον ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἀπορρέουσι καὶ ἐπ' αὐτοῦ θεμελιοῦνται. Καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ἡ πλὴν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ὅτι τοὺς κανόνας καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς ἀντλεῖ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀλλ' ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς «ιδέας τοῦ δικαίου», κατὰ τὴν φράσιν ἐνὸς τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς, τοῦ Hälschner.

Τῶν οὕτω δ' ἐξηγμένων ἐννοιῶν καὶ κανόνων ἡ συστηματικὴ μέθοδος ἐπιχειρεῖ τὴν ἀνάλυσιν. Ἀνάλυσις καλεῖται ἡ λογικὴ ἐκείνη ἐργασία, δι' ἧς ἀποχωρίζοντες τὰ συστατικὰ ἐννοίας τινὸς στοιχεῖα ἐρευνῶμεν ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη προηγεῖται πάσης ἄλλης ἐν τῷ νῷ τοῦ ἐπιστήμονος, διότι, ἵνα πορισθῇ οὗτος ἐννοιάν τινα, ἀναγκαιῶς ἀναζητεῖ κατὰ πρῶτον ἐν ἕκαστον τῶν στοιχείων αὐτῆς καὶ κατόπιν διὰ τῆς συνθέσεως τῶν στοιχείων τούτων σχηματίζει τὸν ὅρισμὸν τῆς περὶ ἧς πρόκειται ἐννοίας. Οὕτω δὲ βαίνει ἀπὸ τῶν εἰδικωτέρων ἐννοιῶν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν γενικωτέρων. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει καὶ διδασκαλίᾳ δὲν εἶνε ἀναγκαστὸν νὰ προηγῇται ἡ ἀνάλυσις τῆς συνθέσεως, τοῦναντίον δ' εἰς τὴν εὐχερεστέραν ἀντίληψιν καὶ σαφήνειαν συντελεῖ ἡ ἀπὸ τῶν γενικωτέρων ἐννοιῶν μετάβασις εἰς τὰς εἰδικωτέρας διὰ τῆς ἀναλύσεως¹. Οὕτω λ. χ. προτάσσεται ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει ὁ ὁρισμὸς

¹ Ἰδ. καὶ F. v. Liszt Lehrb. des deutsch. Strafr. § 2.— Windscheid. Lehrbuch des Pandektenrechts I. § 24 καὶ ὑπόσημ. 1.

τοῦ ἐγκλήματος καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἀναλύσεως εὐρίσκονται τὰ συστηματικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, ὧν πάλιν γίνεται ἡ εἰδικωτέρα ἀνάλυσις καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἄλλ' ὁ κυριώτερος χαρακτήρ τῆς μεθόδου ταύτης εἶνε ἡ συστηματικὴ κατὰτάξις τῶν ἐννοιῶν. Ἐκαστος κανὼν, ἐκάστη ἐννοια τοῦ δικαίου δὲν κεῖται ἀνεξάρτητος καὶ ἀσύνδετος πρὸς τὰς λοιπὰς, ἀλλὰ διατελεῖ ἐν λογικῇ καὶ ἐσωτερικῇ ἀλληλουχίᾳ πρὸς ταύτας. Τῇ ἐπιστήμῃ ἀνήκει νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἀποδώσῃ τὴν ἀρμόζουσαν ἐκάστη ἐννοία ἐν τῷ ὅλῳ δικαίῳ θέσιν, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν γενικωτέρων καὶ εἰς ταύτας ὑποτάσσουσα τὰς εἰδικωτέρας. Οὕτω δ' ἀναπαριστᾷ τὸ δίκαιον ὡς ἐν συστηματικὸν καὶ ἐναρμόνιον σύνολον ἀρχῶν, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ μέρη εὐρίσκονται ἐν συναφείᾳ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον. Ἄνευ τοιαύτης συστηματικῆς κατατάξεως τῶν τοῦ δικαίου ἐννοιῶν, τὸ δίκαιον κεῖται ὡς ἄμορφος σωρὸς ὕλης, ἄνευ ἀρχῆς καὶ συνεχείας καὶ τέλους. Ἡ ἐπιστήμη εἶνε ὁ ἀρχιτέκτων ὁ ἐκ τῆς ἀμόρφου ταύτης ὕλης συνθέτων καὶ δημιουργῶν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ δικαίου. Οὕτως ὥστε ὁ εἰσερχόμενος ἐν τῷ κύκλῳ αὐτοῦ κτᾶται εὐχερῶς καὶ σαφῇ τὴν ιδέαν τοῦ τε ὅλου δικαίου καὶ τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν αὐτοῦ.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ὑπὲρ τῶν Ἱταλῶν ποινικολόγων τοῦ μεσαίωνος¹ καὶ βαθμηδὸν τελειοποιουμένη, ἐκράτησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ. Ἐν αὐτῇ συναντῶνται ἀμφοτέραι αἱ πολέμιαι ἀλλήλαις σχολαί, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐκατέρα ποιεῖται χρῆσιν αὐτῆς συμφώνως τῷ σκοπῷ, ὃν ἐπιδιώκει².

¹ Gandinus, Bonifacius de Vitalinis, Decianus etc. "Id. Geib Lehrb. des deutsch. Strafrechts. § 66 καὶ § 52.

² Τῆς μεθόδου ταύτης ποιοῦνται χρῆσιν πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ὧν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, οὐχ ἥττον δὲ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς

Ἀντίθετος τῆς μεθόδου ταύτης παρίσταται ἡ ἀπλῆ ἐξηγητικὴ ἢ ἐρμηνευτικὴ μέθοδος, ἥτις ἀκολουθοῦσα τῇ τάξει τοῦ νόμου μεταβαίνει ἀπὸ τῆς μιᾶς διατάξεως εἰς τὴν ἑτέραν ἐπεξηγοῦσα μόνον τὴν ἔννοιαν αὐτῆς. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ παλαιὰ μέθοδος τῶν Γλωσσογράφων¹ ἀναγεννηθεῖσα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὴν μορφήν τῶν ὑπομνημάτων (Kommentar). Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μέθοδος δυναμένη νὰ παράσχη πρόχειρα βοηθήματα εἰς τὰς ἐπειγούσας τῆς πρακτικῆς τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς ἀνάγκας εἶνε μᾶλλον ἐμπειρικὴ ἥκιστα φέρουσα τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῆς ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης². Ἀκολουθοῦσα τῇ σειρᾷ τοῦ νόμου ἀποχωρίζει ἐννοίας λογικῶς συναπτομένας ἀλλήλαις καὶ συνδέει ἑτέρας λογικῶς ἀσυνδέτους, φέρουσα οὕτως εἰς ἀντιφάσεις καὶ παραλείψεις, προσηλουμένη δ' ἰδίως εἰς τὴν φράσιν τοῦ νόμου οὐδαμῶς δύναται ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὰς γενικὰς ἐννοίας, αἵτινες συνάγονται ἐκ τῶν ὀρισμῶν αὐτοῦ καὶ αἵτινες περιλαμβάνουσι πάσας τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις³, μηδὲ νὰ παράσχη τὴν ἰδέαν τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ δικαίου.

ἱστορικῆς σχολῆς. ¹Ιδ. Savigny. System. I. καὶ Loening' αὐτόθι. Zeitschr. für. ges. Strafr. III δ. 225.

¹ ¹Ιδ. Geib, αὐτόθι. § 66.

² Κατὰ τὸν Geib (αὐτόθι) «ἡ ἀναγέννησις τῆς μεθόδου ταύτης οὐχὶ μόνον ὑπὸ χρονολογικὴν ἔποψιν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὀπισθοδρομήσις». Κατὰ δὲ τὸν Binding (Zeitschr. für gesamt. Strafrechtsw. I. σ. 22 ὑποσημ. 30) «καλὰ ὑπομνήματα δύνανται τότε μόνον νὰ ἐπενέγκωσι πλήρη τὴν ὠφέλειαν αὐτῶν, ὅταν ἀποτελῶσιν ἐν σύνολον μετὰ τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημονικῶν ἀναπτύξεων καὶ χρησιμοποιῶνται σύναμα μετ' αὐτῶν».

³ Οὕτω λ. χ. ἡ ἔννοια τοῦ ἐγκλήματος, ἡ ἔννοια τοῦ καταλογισμοῦ, ἡ ἔννοια τοῦ δόλου δὲν ὀρίζονται ἐν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ δεόν διὰ τῆς ἀφαιρέσεως νὰ συναχθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ὅπερ οὐδαμῶς γίνεται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης.

III

Ἀλλὰ πρὸς πλήρη ἐπιτέλεσιν τοῦ ἰδίου ἔργου ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀρωγῆς καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνάγκη δ' αὕτη παρουσιάζεται ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ ἐν τῇ ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν κριτικῇ αὐτοῦ.

Πρῶτον ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ περιλαμβάνονται ἔννοιαι, ὧν ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξερεύνησις ἐξέρχονται τοῦ κύκλου αὐτῆς ἀνήκουσαι εἰς τὸν κύκλον ἄλλων ἐπιστημῶν. Τοιαύτη λ. χ. εἶνε ἡ ἔννοια τῆς βουλήσεως, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς περὶ ποινικοῦ καταλογισμοῦ θεωρίας καὶ ἣς ἡ διερεύνησις ἀνήκει τῇ ψυχολογίᾳ. Ἐν τῇ αὐτῇ περὶ καταλογισμοῦ θεωρίᾳ παρίσταται ἡ ἀνάγκη τοῦ ὀρισμοῦ καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν νόσων ἐκείνων, αἵτινες ἀποκλείουσαι τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ αἴρουσι τὴν πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου, ἡ δ' ἔρευνα αὕτη ἀνήκει τῇ φρενολογίᾳ. Τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν τούτων παραλαμβάνουσα ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου χρησιμοποιεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς ¹.

Ἐν τῇ ἀσκουμένῃ δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης νομοθετικῇ ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου κριτικῇ ἀπαραίτητος ὁμοίως ἀποβαίνει ἡ εἰς τὰς βοηθητικὰς ἐπιστήμας προσφυγή.

Ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, τὸ δίκαιον δημιουργεῖται ἀπὸ τοῦ

¹ Αἱ ἐπιστῆμαι αὗται καλοῦνται βοηθητικάι, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος ποικίλλει κατὰ τὴν διάφορον ἀντίληψιν τῶν συγγραφέων. Μακρὸν λ. χ. πίνακα αὐτῶν ἀνευρίσκομεν παρὰ τῷ Berner (Lehrb. des deutsch. Strafr. § 63—66). Ἴδε καὶ Meyer. (Lehrb. des deutschen Strafrechts. Einleitung. § 13.—Νομίζω, ὅμως, μὴ ἀναγκαίαν καὶ μετέχουσαν σχολαστικότητος τὴν ἀπαρίθμησιν αὐτῶν· ἡ δ' ἐκάστοτε παρουσιαζομένη ἀνάγκη δεικνύει τίνος ἐπιστήμης δέον νὰ ζητηθῇ ἡ ἀρωγή.

σκοποῦ. Ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δίδων εἰς αὐτὸ τὴν ὑπαρξιν καὶ ὁ διαγράφων τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτοῦ. Αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἀνάγκαι παρέχουσιν ἀφορμὴν τῷ νομοθέτῃ πρὸς δημιουργίαν νέων θεσμῶν ἢ πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν ὑπαρχόντων. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχῇ τοῦ ἔργου τούτου ἐκπλήρωσιν ἀναγκαία εἶνε ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν ἀναγκῶν τούτων ἡ κτωμένη διὰ τῆς θετικῆς ἐρεῦνης καὶ παρατηρήσεως.

Σκοπὸς τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος ἐξασφάλισις τῆς νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως. Τὸ ἐγκλημα δὲν εἶνε μόνον ἔννοια νομική, ἥς τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐξακρίβωσιν ἐπιδιώκει ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ φαινόμενον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καθ' οὗ προώρισται νὰ παλαίσῃ τὸ ποινικὸν δίκαιον. Ὡς τοιοῦτον δὲ χρήζει ἰδίᾳς ἐρεῦνης καὶ παρατηρήσεως. Ἰνα ἐπιτυχῶς διεξαχθῇ ὁ κατ' αὐτοῦ ἀγών, ἀναγκαία εἶνε ἡ ἔρευνα τῶν ὄρων, ὑφ' οὓς τοῦτο γεννᾶται, ζῇ καὶ αὐξάνει. Ὡς ὁ ἰατρὸς δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου πρὶν ἢ διαγνώσῃ αὐτήν, οὕτω καὶ ὁ ἐπιστήμων ποινικολόγος δὲν δύναται ν' ἀποφανθῇ περὶ τῶν καταλλήλων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος μέσων πρὶν ἢ γνωρίσῃ αὐτό. Αἱ θετικαὶ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος ἔρευναι παρέχουσι τὸ μέτρον καὶ ὑποδεικνύουσι τὴν ὁδὸν τῶν ἀναγκῶν ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ βελτιώσεων.

Τοιαῦται δ' ἔρευναι μετὰ πολλοῦ ἡρξάντο ζήλου ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις, ὀφειλόμεναι εἰς δύο κυρίως ἀρτιγενεῖς ἐπιστήμας. Αὗται δ' εἰσὶν α') ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἢ βιολογία καὶ β') ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία.

Ἔργον τῆς πρώτης εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπὶ τοῦ ἐγκλήματος ἔρευνα κατὰ τε τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν αὐτοῦ διασκευὴν πρὸς διάγνωσιν τῶν ἐν ταύτῃ ἐγκειμένων ἀτομικῶν παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν αὐτῇ ἐπομένως περι-

λαμβάνονται ἡ ἀνατομία, ἡ φυσιολογία καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ ἐγκληματίου ¹.

Ἔργον δὲ τῆς δευτέρας εἶνε ἡ ἔρευνα τοῦ ἐγκλήματος ὡς κοινωνικοῦ φαινομένου πρὸς διάγνωσιν τῆς ὑφισταμένης

¹ Μεμονωμένοι τινὲς ἀνθρωπολογικαὶ ἐπὶ τῶν ἐγκληματιῶν ἔρευναι ἤρξαντο ἀπὸ πολλοῦ χρόνου. ὡς λ. χ. ὑπὸ τῶν Casper (Mörder—Physiognomieen. 1851), Clapham καὶ Clarke (The cranial outline of the insane and criminal, 1846) Dumouture (Obser. sur l'état pathol. du crâne 1833), Lauvergne (Sur les forçats, 1843), Despine (Psychologie naturelle, 1868) κλπ. Ἀλλὰ κυρίως αὐταὶ ἀνέχθησαν εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην διὰ τῶν ἔργων τοῦ ἰταλοῦ C. Lombroso καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, τῆς ἀποκληθείσης ἀνθρωπολογικῆς. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τούτων εἰσὶ: Lombroso. L'uomo delinquente (1η ἔκδ. 1876) καὶ μετάφρ. Γαλλ. L'homme Criminel (1887).—Ferri. I nuovi orizzonti del diritto et della procedura penale 2α ἔκδ. 1884.—Garofallo. Criminologia 2α ἔκδ. 1891. Μετάφρ. Γαλλ. ὑπὸ τοῦ ἰδίου.—Marro. I caratteri dei delinquenti. 1888. κλπ. Ἡ θεμελιώδης τοῦ Lombroso δοξασία εἶνε ἡ μεταξὺ τῶν ἐγκληματιῶν διάκρισις τοῦ κατ' ἐξοχὴν καλουμένου ἐγκληματίου—ἀνθρώπου ἥτοι τοῦ ἐκ γενετῆς ἐγκληματίου, τοῦ φέροντος ἐν τῷ ἰδίῳ ὀργανισμῷ τὸ ἐγκληματικὸν ἔνστικτον. Ὁ ἐγκληματίας οὗτος ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Lombroso, ἴδιον τύπον ἀνθρώπου διακρινόμενον ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων οὐχὶ μόνον διὰ ψυχολογικῶν ἀλλὰ καὶ δι' ἀνατομικῶν χαρακτήρων, οὗτινος ἡ ὕπαρξις ἀποδίδεται εἰς τὸν ἀταβισμόν. ἥτοι τὴν ἐκ διαφόρων περιστάσεων ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν τύπον τῶν πρωτογενῶν ἀγρίων φυλῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Μογγολικῆς φυλῆς. Ἀπὸ τῆς θεμελιώδους δὲ ταύτης δοξασίας ἀρύεται ὁ Lombroso καὶ τὰς περὶ ἀναμορφώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου γνώμας του. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη δεινὸν εὐροῦσα πόλεμον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεώς της δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῇ ὡς τελείως ἡττηθεῖσα. Οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξοχώτεροι τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων (ἀνθρωπολόγων καὶ ἰατρῶν), ὡς λ. χ. οἱ Manouvrier, Brouardel, Ferè, Topinard, Kirchenheim, Benedikt κλπ. κατέδειξαν τὸ σφαλερὸν καὶ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης θεωρίας. Τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν διεθνῶν ποινικῶν—ἀνθρωπολογικῶν συνεδρίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ τελευταίου συγκληθέντος τῷ 1892 ἐν Βρυξέλλαις. Ἐκ τῶν γενομένων, κατ' αὐτό, συζητήσεων καὶ ἀνακοινώσεων (ἰδίως τῶν Cuulits, Struelens, Houzè, Manouvrier κλπ.) κατεδείχθη ὅτι ὁ περίφημος ἐγκληματικὸς τοῦ Lombroso τύπος δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅτι τὰ διδόμενα, ἐφ' ὧν ἡ θεωρία αὕτη θεμελιούται, εἰπὴν ὅλως ἀνεπαρκῆ (Iδ. Der Diritte inter-

σχέσεως μεταξὺ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐξελίξεως αὐτοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ τοῦτο ἐμφανίζεται, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἐπ' αὐτοῦ ἀσκοῦσιν αἱ νενομοθετημέναι ποιναί¹. Ὅργανον ταύτης εἶνε ἡ ἐγκληματικὴ στατιστικὴ

nationale Kriminalanthropologen=Kongress' ἐν Zeitschr. für die gesamte Strafrechtsw. XIII. S. 161). Ἀλλ' ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης τῶν δοξασιῶν τοῦ Lombroso καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ δὲν ἔπεται καὶ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ προγραφὴ τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν βοηθητικῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπιστημῶν. Ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῆς εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς τύχης τῶν δοξασιῶν τούτων. Διὰ τὸ ὁρθῶς λέγει ὁ Liszt ὅτι «ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἐγκληματικὸν κόσμον, ἂν θέλωμεν νὰ πολεμήσωμεν αὐτόν· καὶ οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν, ἂν δὲν ἐρευνήσωμεν αὐτόν ἐπιστημονικῶς». Αἱ τοιαῦται δ' ἐρευναι ἤρξαντο ἤδη ἀποφέρονται καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐξ αὐτῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν ψυχολογικῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου ἐρευνῶν προέκυψεν ἡ διάκρισις τῶν ἐγκληματιῶν εἰς δύο μεγάλας τάξεις, τῶν ἐκ συνηθείας ἐγκληματιῶν καὶ τῶν ἐκ περιστάσεως τοιούτων, ἥτις σήμερον γενικῶς σχεδὸν ἀναγνωρίζεται καὶ χρησιμεύει ὡς βάσις ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς θεωρίαις περὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ποινῶν. Ταῖς ἀνθρωπολογικαῖς δ' ἐρεῦναις ὀφείλεται καὶ ἡ σήμερον ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων (Laurent, Krafft—Ebbing, Knecht, Sommer, Binswanger) βεβαιουμένη ὕπαρξις τῶν καλουμένων ἐκφυλισμένων (dé-générés, degenerierte) ἐγκληματιῶν, οἵτινες πολλὰ παρουσιάζουσι σημεῖα σωματικῆς καὶ ψυχικῆς νοσηρᾶς καταπτώσεως ὀφειλόμενα εἰς κληρονομικὰς αἰτίας. (Ἰδ. ἐκθεσιν F. v. Liszt ἐνώπιον τοῦ ἐν Βρυξέλλαις συνεδρίου τοῦ 1892. Ἐν Zeitschrift. XIII. σ. 191). Ὡς ἐξάρτημα δὲ τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ ἀνθρωτομετρία τουτέστιν ἡ ἐπιστημονικῶς γινομένη καταμέτρησις τῶν σωματικῶν διαστάσεων τῶν ἐγκληματιῶν, ὡς λ. χ. τοῦ ὕψους τοῦ σώματος, τοῦ μήκους καὶ τῆς εὐρύτητος τῆς κεφαλῆς, τοῦ μήκους τῶν ποδῶν κλπ. δι' ἧς καθίσταται εὐχερὲς ἡ ταχεῖα καὶ ἀσφαλὲς βεβαίωσις τῆς ταυτότητος τῶν καθ' ὑποτροπὴν ἐγκληματιῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο προὔταθη καὶ ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Ad. Bertillon, ἤρξατο δ' εἰσαγόμενον καὶ ἐν ἄλλαις χώραις.

¹ Ἡ ὕπαρξις τῆς ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Βέλγου Quetelet : Sur l'Homme et le développement de ses facultés ou essai de physique sociale (1835). Ἀλλ' εἰς ἐπιστήμην ἰδίως ἐμορφώθη ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις διὰ τῶν ἔργων τῶν Colajanni

τουτέστιν ἡ συστηματικὴ ἀρίθμησις καὶ κατάταξις τῶν ἐγκλημάτων ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς περιστάσεις καὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ποινῶν.

(Socialismo e Sociologia criminale 1884), Ferri, Prins, Tarde κλπ. Ἡ πεποιθήσις δὲ περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν κοινωνιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς σχολῆς τοῦ Lombroso πρήγαγον ἑτέραν ἐν Ἰταλίᾳ σχολὴν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ καθηγητοῦ Alimena, ἥτις, καίτοι μὴ ἀποκρούουσα ὁλοτελῶς τὴν χρησιμότητα τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν, ἐξαίρει ἰδίως τὴν ἀξίαν τῆς ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας πρεσβεύουσα ὅτι τὸ ἔγκλημα εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀπὸ προϊόν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος». Ἡ σχολὴ αὕτη ἀπεκλήθη τρίτη (Ἰδ. «Die dritte Schule» v. Dr. Ernst Rosenfeld ἐν Mittheilungen der Internat. Kriminalistisch. Vereinigung IV. 1.) κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὰς δύο ἑτέρας σχολάς, τουτέστι α') τὴν καλουμένην κλασικὴν ἢ μεταφυσικὴν ἢ ἰδανιστικὴν σχολὴν καὶ β') τὴν ἀνθρωπολογικὴν σχολὴν τοῦ Lombroso καὶ θετικὴν ἀποκαλουμένην. Αἱ ἰδέαι δὲ τῆς σχολῆς ταύτης οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ πολλοὺς ἀριθμοῦσι τοὺς ὁπαδούς, ὡς λ. χ. τοὺς Garraud, Lacasagne, Coutagne, Bournet, Tarde. Ἄλλ' ἐκ τῶν αὐτῶν ἄγεται ἀρχῶν καὶ ἡ «διεθνὴς ἔνωσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου», ἐξ ἧς ζωηρὰ ἀπορρέει ἐπιστημονικὴ κίνησις, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θετικῶν ἐρευνῶν καὶ παρατηρήσεων. Ἡ ἔνωσις αὕτη ἰδρύθη τῷ 1881 τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ τῶν F. v. Liszt, καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Halle, Ad. Prins, καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Βρυξέλλαις, καὶ M. G. A. v. Hamel. καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Ἀμστελδάμῳ. Ἀριθμοῦσα δὲ ἤδη περὶ τὰ 700 μέλη, οἷς συγκαταλέγονται οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἀπανταχοῦ ποινικολόγων, συνέρχεται ἐνιαυσίως ἐν ταῖς διαφόροις εὐρωπαϊκαῖς πρωτευούσαις πρὸς ἀνακοίνωσιν γνωμῶν καὶ συζήτησιν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων συμφώνων τῷ σκοπῷ αὐτῆς. Ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς ἐνώσεως εὐρίσκομεν ἐκτεθειμένας τὰς θεμελιώδεις βάσεις. ἐφ' ὧν αὕτη ἐδράζεται. Ἐν ἄρθρ. 1ῳ ὁρίζεται ὁ σκοπὸς τῆς ἰδρύσεώς της ὡς ἔπεται : «Ἡ διεθνὴς ποινικὴ ἔνωσις ἄγεται ἀπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ποινὴ δέον νὰ ἐξετάζωνται ἐπίσης καὶ ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ὡς ἀπὸ νομικῆς ἐπόψεως. Ὡς σκοπὸν αὐτῆς θέτει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δόξης ταύτης καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν συνεπειῶν ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομοθεσίᾳ». Ἐν ἄρθρ. δὲ 2ῳ τίθενται αἱ ἀρχαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ πρόγραμμα τῆς ἐνώσεως καὶ ἐφ' ὧν πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτῆς δέον νὰ στηρίζηται. Αἱ κυν

Τὴν σχέσιν τῶν ἐπιστημῶν τούτων πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου δέον, ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῶς, νὰ διακρίνωμεν, καθόσον ἐπ' ἐσχάτων οὐκ ὀλίγη προέκυψε σύγχυσις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Οὕτως ἐν Ἰταλίᾳ ὁ πρὸς τὰς νεαρὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου ἐρεῦνας ὑπέρμετρος ζῆλος καὶ ἐνθουσιασμός παρήγαγεν, ὡς ἐρρήθη (ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 23 ὑποσημ. 1), ἰδίαν σχολὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «ἀνθρωπολογική», ἣτις ὑπερτιμῶσα τὴν ἀξίαν τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῶν πορισμάτων αὐτῆς δοξάζει ὅτι αὕτη δύναται οἰονεῖ ν' ἀπορροφήσῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου.

ριώτεραι τούτων εἰσὶν αἱ ἐξῆς : 1ον «Σκοπὸς τῆς ποινῆς εἶνε ἡ καταπολέμησις τοῦ ἐγκλήματος ὡς κοινωνικοῦ φαινομένου. 2ον Τὰ πορίσματα τῶν ἀνθρωπολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ἐρευνῶν δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὑπὸ τε τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς νομοθεσίας . . . 3ον) Ἡ διαίρεσις τῶν ἐκ περιστάσεως ἐγκληματιῶν καὶ τῶν ἐκ συνηθείας τοιούτων ἔχει θεμελιώδη σημασίαν ὑπὸ τε θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἔποψιν· δέον, ἐπομένως, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν ὁρισμῶν τῆς ποινικῆς νομοθεσίας». Ἡ ἀνάπτυξις δὲ καὶ ἐπεξήγησις τῶν ἀρχῶν τούτων ἐπανειλημμένως ἐγένετο ὑπὸ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἐνώσεως. «Ἡ ἔνωσις, λέγει ὁ Liszt, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς ιδέας ὅτι ὁ θέλων νὰ πολεμήσῃ τὴν ἐγκληματικότητα ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ αὐτήν. Τὸ ἐγκλημα παρίσταται πρὸ ἡμῶν ὡς φαινόμενον, ὡς γεγονὸς οὐχὶ μόνον τοῦ ἀτομικοῦ βίου ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ἡ ἔρευνα τοῦ ἐγκλήματος ὑπὸ τὰς δύο ταύτας ἐπόψεις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἐγκληματικὴ βιολογία (ἢ ἀνθρωπολογία) καὶ ὡς ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία».

Ἐπισκοποῦντες ἤδη τὴν καθόλου ἐπιστημονικὴν κίνησιν τὴν παρὰ χθεῖσαν ἐν τε τῇ Ἰταλίᾳ ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ὡς εἴρηται σχολῶν καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἐκ τε τῶν ἐργασιῶν τῆς διεθνοῦς ποινικῆς ἐνώτεως ὡς καὶ τῶν κατ' ἰδίαν μελετῶν τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων συνάγομεν τὸ πόρισμα : ὅτι μία εἶνε ἡ κρατοῦσα σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἰδέα, ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου δὲν εἶνε μεταφυσικὴ ἐπιστήμη ἀσχολουμένη εἰς τὴν ἐκ τῶν προτέρων (a priori) κατασκευὴν φιλοσοφικῶν περὶ δικαίου θεωριῶν, ἀλλὰ τούναντίον κατ' ἐξοχὴν θετικὴ ἐπιστήμη ἀντλοῦσα τὰ πορίσματα αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐρεῦνης καὶ παρατηρήσεως τοῦ πραγματικοῦ κόσμου.

“Αν οὐχὶ πάντες, τινὲς τῶν προμάχων τῆς σχολῆς ταύτης ἀπροκαλύπτως διακηρύττουσιν ὅτι ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη ἀτόπως θεωρεῖται ὡς κλάδος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου δέον νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν νομικῶν¹.

Ἄλλ’ ἐκτὸς τῶν παραδοξολόγων τούτων θεωριῶν, αἵτινες οὐδὲ καὶν χρήζουσι σοβαρᾶς συζητήσεως, ἀξίαν ἰδιαζούσης μνείας καὶ ἀναιρέσεως θεωροῦμεν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμην ἐνὸς τῶν κορυφαίων ἐν Γερμανίᾳ συγχρόνων ποινικολόγων τοῦ ἐν Halle καθηγητοῦ Fr. v. Liszt, ἔνεκα τῆς ἐπιρροῆς ἣν σήμερον ἀσκοῦσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ αἱ γνώμαι αὐτοῦ².

¹ «Νομίζουν ἐν τῇ ἐποχῇ μας, λέγει ὁ Garoffalo, ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶνε ἄλλο τι εἰμὴ εἰς κλάδος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου· ἔδωκαν εἰς τὴν ποινὴν χαρακτῆρα νομικόν· ἀπηυθύνθησαν εἰς δικηγόρους διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς δικηγόρους ὁμοίως διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία καὶ μόνη τάξις δημοσίων λειτουργῶν δικάζουσα τὰς τε ἀστικὰς καὶ τὰς ποινικὰς δίκας καὶ αἱ αἰθούσαι τῶν ἀκροατηρίων παρουσιάζουσι σχεδὸν τὸ αὐτὸ θέαμα, ἀνθρώπων μὲ μελαίνας ἐσθῆτας, γραμματέων, δικηγόρων ἀγορευόντων . . . Καὶ ὅμως τίς δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων πραγμάτων εἶνε σχεδὸν φαντασιώδης καὶ ὅτι ἄπειρος ἀπόστασις χωρίζει τὰς δύο αἰθούσας, αἵτινες κεῖνται ἐν τῷ αὐτῷ οἰκοδομήματι καὶ εἰς βημάτων τινῶν ἀπόστασιν ἀπ’ ἀλλήλων;» "Id. La Criminologie. Etude sur la nature du Crime et la Théorie de la Pénalité par R. Garoffalo. (1888). ch. II. σ. 46.—Ὁμοίως δὲ ὁ Ferri (I nuovi Orizzonti κλπ.) φρονεῖ ὅτι ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη θὰ καταστῇ ἐν τῷ μέλλοντι εἰς τῶν κλάδων τῆς κοινωνιολογίας.

² "Id. Lehrbuch des Deutschen Strafrechts "Εκδ. Ε'. § 1 v. F. v. Liszt. Καὶ Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Τόμ. 9ος σ. 452 καὶ ἐφεξῆς. Ὁ Liszt δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος καὶ πρωτεργάτης ἐν Γερμανίᾳ τῆς θετικῆς τροπῆς, ἣν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπ' ἐσχάτων προσέλαβεν. Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε πρακτικὴ ἐπιστήμη ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν κοινωνικῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν καὶ ἀπὸ τούτων ἐμπνεομένη, οὐδὲν δ' ἔχουσα τὸ κοι-

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου διαιρεῖται εἰς δύο αὐτοτελεῖς κλάδους, ἥτοι: α') Εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν λαμβανομένου τοῦ ὅρου τούτου· β') εἰς τὴν ποινικὴν πολιτικὴν (Kriminal politik).

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἔχει τὸν προορισμὸν ἵνα ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς ἰσχυούσης ποινικῆς νομοθεσίας ἐρευνᾷ τὸ ἐγκλήμα καὶ τὴν ποινὴν ὑπὸ ἔποψιν ἀπλῶς νομικὴν—τεχνικὴν ὡς ἀφηρημένας ἐννοίας (begriffliche abstraktionen), ἀναπτύσσει δὲ τὰς κατ' ἰδίαν τοῦ νόμου διατάξεις εἰς ἐνιαῖον σύστημα ἀνερχομένη μέχρι τῶν ἄκρων θεμελιωδῶν ἐννοιῶν καὶ κανόνων· ἐν μὲν τῷ εἰδικῷ μέρει τοῦ συστήματος νὰ ἐκθέτῃ τὰ κατ' ἰδίαν ἐγκλήματα καὶ τὰς κατ' αὐτῶν νενομοθετημένας ποινάς, ἐν δὲ τῷ γενικῷ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ποινῆς ἐν γένει.

Ἔργον δὲ τῆς δευτέρας εἶνε ἡ ἀπὸ πολιτικῆς ἐπόψεως ἔρευνα τοῦ ἐγκλήματος ὡς πράξεως ἀπευθυνομένης κατὰ τῆς δημοσίας ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς ποινῆς ὡς μέσου πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος, ἥτοι ἀκριβέστερον ἡ συστηματικὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ποινῆς ἐρειδομένη ἐξήγησις τῶν ἀρχῶν ἐκείνων, καθ' ἃς δέον ἡ πολιτεία νὰ διεξάγῃ τὸν κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀγῶνα διὰ τῆς ποινῆς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ θεσμῶν.

νὸν πρὸς τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν. Ὑπὲρ τῆς ιδέας δὲ ταύτης ἀγωνιζόμενος εἰργάσθη, εἴπέρ τις καὶ ἄλλος, πρὸς ἰδρυσιν τῆς «διεθνοῦς ἐνώσεως τῶν ποινικολόγων», περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν ἄνωτέρω. Αὐτὸς προσέτι εἶνε ὁ εἰσηγητὴς τῆς προτάσεως καὶ ὁ ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκδόσεως ἔργου πολυτιμοτάτου τῇ ἐπιστήμῃ, «τῆς συγχρόνου ποινικῆς νομοθεσίας ἐν συγκριτικῇ ἀναπτύξει», οὗτινος ὁ πρῶτος τόμος ἐδημοσιεύθη τῷ 1894. (Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in Rechtsvergleichender Darstellung.—La législation pénale comparée).

Ἡ ποινικὴ πολιτικὴ, ἐπομένως, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δύο εἰδικωτέρους κλάδους· α') Τὴν ἐγκληματολογία (Criminologie) ἀσχολουμένην εἰς τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τοῦ ἐγκλήματος καὶ β') τὴν ποινολογίαν ἐρευνῶσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ποινῶν. Ἡ δ' ἐγκληματολογία ὑποδιαιρεῖται α') εἰς τὴν ἐγκληματικὴν ἀνθρωπολογία ἢ βιολογίαν ἐρευνῶσαν τὸ ἔγκλημα ὡς γεγονός τοῦ ἀτομικοῦ τοῦ ἀνθρώπου βίου, ἥτοι ἀναζητοῦσαν τοὺς ἐν τῷ ὁργανισμῷ τοῦ ἐγκληματίου παράγοντας αὐτοῦ, καὶ β') εἰς τὴν ἐγκληματικὴν κοινωνιολογίαν (Criminal Sociologie) ἐρευνῶσαν τὸ ἔγκλημα ὡς γεγονός τοῦ κοινωνικοῦ βίου πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κοινωνικῶν παραγόντων αὐτοῦ. Ὡς κλάδοι δὲ πάλιν τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας δύνανται νὰ θεωρηθῶσι· α') ἡ ἐγκληματικὴ σωματολογία (Kriminal Somatologie) περιλαμβάνουσα τὴν ἀνατομίαν καὶ φυσιολογίαν τοῦ ἐγκληματίου, καὶ β') ἡ ἐγκληματικὴ ψυχολογία.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐπιστημῶν τούτων νομίζει ὁ Liszt ὅτι ἀπαρτίζεται ἡ ἔννοια τῆς ὅλης ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου (τῶν Sciences Pénales, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι). Πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι αὗται θεωροῦνται ὑπ' αὐτοῦ ὡς κλάδοι ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ, τῆς καθόλου ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου· καὶ ἡ ἐπεξεργασία τούτων, ἐπομένως, θεωρεῖται ὡς ἔργον τοῦ ποινικολόγου¹.

Καὶ πρῶτον ἐξετάσωμεν τὴν θεμελιώδη διαίρεσιν τῆς ἐπιστήμης, ἣν ποιεῖται ὁ Liszt, μεταξὺ ποινικοῦ δικαίου καὶ ποινικῆς πολιτικῆς. Ὁ ὅρος καὶ ἡ ἔννοια τῆς ποινικῆς πολιτικῆς ὡς ἀποτελούσης ἰδίαν ἐπιστήμην δὲν εἶνε νέα. Καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ποινικολόγων διακρίνουσι ταύτην ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ ὀρίζουσιν ὡς

¹ Ἰδ. Lehrb. αὐτόθι: III καὶ Zeitschr. αὐτόθι σ. 456.

σκοποῦσαν τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀρχῶν ἐκείνων δι' ὧν δύναται ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ θεραπεία τοῦ δημοσίου συμφέροντος, τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν, συμβιβαζομένη πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης¹. Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Berner διδόμενον ὀρισμόν· «Ποινικὴ πολιτικὴ εἶνε ἡ τέχνη τοῦ συμβιβάζειν τὸ ὠφέλιμον, τὸ ἀγαθόν, τοὺς κοινωνικοὺς σκοποὺς, μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης²».

Ἐκ τοῦ ὀρισμοῦ τούτου προκύπτει τίς ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς ποινικῆς πολιτικῆς ὡς ἰδίας καὶ αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης.

Αὕτη ἐν μόνον δύναται, καθ' ἡμᾶς, νὰ εὖρη ἔρεισμα, καὶ τοῦτο ἐν ταῖς καλουμέναις μικταῖς περὶ ποινῆς θεωρίαις, αἵτινες τὸ ποινικὸν δίκαιον θεμελιοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης συνδέουσαι πρὸς ταύτην τεχνικῶς (ἄνευ ἐσωτερικοῦ τινος συνδέσμου) καὶ τὴν ἐπιδιώξιν τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ δικαίου καὶ σκοπιμότητος ὡς δύο διαφόρων καὶ αὐτοτελῶν βάσεων, ἐφ' ὧν δέον νὰ ἐρείδῃται τὸ ποινικὸν δίκαιον, συνεπιφέρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν διάλυσιν μεταξὺ ἐπιστήμης ποιν. δικαίου καὶ ποινικῆς πολιτικῆς. Ἡ πρώτη ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀπολύτου δικαίου, ἡ δευτέρα τὴν πραγμάτωσιν τῆς σκοπιμότητος, τουτέστι τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Berner, ὅστις ἐν τῇ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ αὐτοῦ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σκοπιμότης δὲν εἶνε δύο διάφοροι ἔννοιαι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δικαιοσύνης ἔγκειται καὶ ἡ σκοπιμότης, θεωρεῖ τὴν διάκρισιν τῆς ποινικῆς πολιτικῆς εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην περιττὴν

¹ Ἰδ. λ. χ. Henke. Handbuch des Kriminalrechts und der Kriminalpolitik. Feuerbach Lehrb. § 6. Heffter Lehrbuch des gemein. deutsch. Strafrechts. § 1.

² Ἰδ. Lehrb. des Deutsch. Strafr. 10η ἐκδ. § 38.

διότι τὸ ποινικὸν δίκαιον (δηλ. ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου) περιλαμβάνει ταύτην ἐν ἑαυτῇ (es birgt dieselbe in sich selbst) ¹.

Ἄλλ' ἂν ὁ Berner ἐθεώρει τὴν τοιαύτην διάκρισιν μὴ συμβιβασομένην πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῆς καταφαίνεται πρὸς τὰς νέας περὶ ποινῆς καὶ ποινικοῦ δικαίου ιδέας, ὧν πρόμαχος καὶ ἐκ τῶν κραταιοτέρων εἶνε καὶ ὁ Liszt. Τὸ ποινικὸν δίκαιον δὲν σκοπεῖ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης, ἀλλὰ τὴν θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος. ² Καὶ ἡ ἐπιστήμη ἐπομένως, τοῦ ποινικοῦ δικαίου μόνον ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐπιγνώσεως καὶ ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ τούτου ὀφείλει νὰ ὀρμᾶται ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς τῇ τεινύσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου (de lege ferenda). Τὸ ἔργον ὅπερ ὁ Liszt ἀποδίδει τῇ ποινικῇ πολιτικῇ, τουτέστιν «ἡ σαφὴς ἀντίληψις καὶ ἡ μετ' ἐπιγνώσεως ἐκπλήρωσις τῆς ιδέας τοῦ σκοποῦ ἐν τῷ δικαίῳ», ἀνήκει αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου συνταυτιζόμενον πρὸς τὸ ἔργον ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναμφισβήτητως προσήκει αὐτῇ, τουτέστι τὴν ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν ἔρευναν τοῦ δικαίου (ἰδ. σ. 16 — 17). Ἡ τοιαύτη ἔρευνα ἀποβαίνει ἀδύνατος ἄνευ τῆς ἐρεύνης καὶ ἐπιγνώσεως τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ ἀποτελεῖ ἐν ἀδιάσπαστον μετ' αὐτῆς σύνολον. Δι' ὃ καὶ ὁ ἐπιφανὴς συγγραφεύς, ἵνα ᾗ συνεπὴς τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ, ἀναγκάζεται ν' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου τὴν ἐν γένει ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν ἔρευναν αὐτοῦ ἀποδίδων ταύτην τῇ ποινικῇ πολιτικῇ ³, περιπίπτων δ' οὕτω εἰς τὴν σφαλεράν, καθ' ἣ ἀνω-

¹ Ἰδ. Lehrb. αὐτόθι.

² Ἰδε καὶ μελέτην μου περὶ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς (1893).

³ Ἰδ. Lehrb. des deutsch. Strafr. § 1 II καὶ § 2. «Ἀντικείμενον τῆς

τέρω εἴρηται, δόξαν τῆς ἱστορικῆς σχολῆς καὶ ἰδίως τοῦ Lœning.

Νομίζομεν, ἐπομένως, ὅτι ἡ διάκρισις ἰδίου ἐπιστημονικοῦ κλάδου ὑπὸ τὸν ὅρον «*ποινικὴ πολιτικὴ*» εἶνε πάντῃ περιττή. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε μία, ἐνιαία καὶ ἀδιάσπαστος, διττήν, ὡς εἴρηται, ἔχουσα ἀποστολήν, τὴν γνῶσιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ τὴν νομοθετικὴν βελτίωσιν αὐτοῦ¹. Διὰ τοιούτων δὲ ἀσκόπων διακρίσεων ἐπισκοτιῖται ἡ συνείδησις τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς προορισμοῦ.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὴν βασιμότητα τῆς ἐτέρας καινοφανοῦς τοῦ Liszt ἰδέας, ἥτις καὶ τὴν κυρίαν παρέσχεν ἡμῖν ἀφορμὴν πρὸς ἔρευναν τῆς ὅλης αὐτοῦ θεωρίας. Κατ' αὐτὴν πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι, ἅς ἀνωτέρω ἀπηριθμήσαμεν, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἢ βιολογία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία εἰσὶ κλάδοι τῆς καθόλου ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ οὐχὶ ἀπλῶς βοηθητικαὶ ταύτῃ ἐπιστῆμαι.

Ἀληθῶς ὁ συγγραφεὺς ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν, ἣν ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ ἀποδίδει τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγων ὅτι ἐν ἐλλείψει καταλληλοτέρου ὅρου ποιεῖται χρῆσιν

ἡμετέρας συγγραφῆς, λέγει, εἶνε μόνον τὸ δίκαιον ὁποῖον εἶνε οὐχὶ οἶον εἶδει γὰρ ἡ. Ἡ ποινικὴ πολιτικὴ, εἴτε αὕτη ἐποικοδομεῖται ἐπὶ τῆς στερεᾶς βάσεως πρακτικῆς ἐρεῦνης εἴτε ἐπὶ τοῦ ἀμφιρρεποῦς ἐδάφους μεταφυσικῆς θεωρίας, δέον νὰ καταληφθῇ εἰς ἰδίαν πραγματείαν».

¹ Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διάσπασιν εἰς ἰδιαιτέρας πραγματείας τῶν δύο τούτων τῆς ἐπιστήμης ἔργων θεωροῦμεν μὴ συμφέρουσαν, ἄλλως τε δὲ καὶ μὴ ἐφαρμόσιμον πρακτικῶς. Δὲν εἶνε συμφέρουσα, διότι τότε μόνον ἡ ἔρευνα θεματός τινος τοῦ ποινικοῦ δικαίου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀρτία, ὅταν τοῦτο σύναμα ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστημονικὰς ἐπόψεις ἐρευνᾶται· ὅτι δὲ ἡ διάσπασις αὕτη δὲν εἶνε καὶ πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος, ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Liszt, ὅστις, καίτοι ὡς ἀντικείμενον τούτου θέτει τὸ δίκαιον ὁποῖον εἶνε, ἐν τούτοις δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ ἐν τῇ εἰδικῇ ἐρεύνῃ τῶν διαφόρων θεμάτων καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐπὶ τοῦ δικαίου χρητικὴν ἐξετάζων οὕτω καὶ ὁποῖον εἶδει γὰρ ἡ.

τούτου πρὸς δῆλωσιν τοῦ συνόλου τῶν ποινικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ὑφ' οἵανδῆποτε ἔποψιν σχετίζονται πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, τῶν sciences pénales, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι¹. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπεξήγησιν ταύτην τὰ ἄτοπα τῆς θεωρίας αὐτοῦ δὲν καταπαύουσι.

Διότι πρόδηλον εἶνε ὅτι ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀφ' ἐτέρου (ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἰδὲ σελ. 28) δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κλάδοι ὁμοφυεῖς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ, μιᾶς ἐπιστήμης, οἷονδῆποτε καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν ὅρον πρὸς δῆλωσιν αὐτῆς. Ἡ μὲν ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἀποτελεῖ κλάδον τῆς ἐν γένει ἀνθρωπολογίας, ἡ δ' ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία τῆς ἐν γένει κοινωνιολογίας, τοῦναντίον δὲ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποτελεῖ κλάδον τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἐν γένει δικαίου. Μόνον δὲ τεχνικῶς δυνάμεθα παραβλέποντες τὴν φύσιν τῶν ἐπιστημῶν τούτων καὶ ἀποχωρίζοντες ἀπὸ τοῦ κορμοῦ εἰς ὃν ἐκάστη φυσικῶς ἀνήκει ν' ἀποτελέσωμεν μίαν καὶ μόνην ὁμοφυᾶ ἐπιστήμην. Τὸ ἄτοπον δὲ τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν πορισμάτων, εἰς ἃ ἀναγκασίως ἄγεται ὁ Liszt, λέγων ὅτι ἡ καλλιέργεια πασῶν τῶν ἐπιστημῶν τούτων ἀνήκει εἰς τὸν ποινικολόγον, «οὐχὶ δ' εἰς τὸν ἱατρόν, τὸν κοινωνιολόγον, τὸν στατιστικόν². Εἰς τὸν νομικόν, ἄρα, ποινικολόγον ἀνήκει καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἀνατομίας, φυσιολογίας καὶ ψυχολογίας τοῦ ἐγκληματίου, διότι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι αὗται, κατὰ τὸν Liszt, περιλαμβάνονται ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, ἧς οὗτος εἶνε μύστης³!

¹ Ἰδὲ ἰδίως ἐν Zeitschrift für gesamt. Strafrechtsw. 9. σ. 455.

² Ἰδὲ Lehrb. § 1.

³ Ἐπεξηγούμενος τὴν ἰδέαν του ταύτην ὁ Liszt ἐν Zeitschrift αὐτόθι σ. 456 λέγει· «ὑποστηρίζω μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς μοι πεποιθήσεως ὅτι ὁ ποινικολόγος δὲν ὀφείλει νὰ ᾖ μόνον νομικός.»

Οὕτω τὸ τελικὸν τῆς θεωρίας ταύτης ἐξαγόμενον εἶνε ἡ σύγχυσις καὶ ὁ συμφυρμὸς πρὸς ἀλλήλας ἐπιστημῶν διαφόρου ἐντελῶς φύσεως καὶ διαφόρου προορισμοῦ.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καθ' ἡμᾶς, εἶνε μία, ὡς εἴρηται, μὴ ἐπιδεχομένη διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, ἐν δὲ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ θετικοῦ ποινικοῦ δικαίου ὑπὸ τε ἐρμηνευτικὴν καὶ νομοθετικὴν ἔποψιν· ἀλλ' ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς ἔχει ἀνάγκην καὶ ἄλλων βοηθητικῶν ἐπιστημῶν. Τοιαῦται δὲ μεταξὺ ἄλλων εἰσὶ καὶ ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία¹. Ὁ νομικὸς ποινικολόγος ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν τούτων ἀρύεται τὰ χρήσιμα αὐτῷ πορίσματα, ἀλλὰ δὲν ποιεῖται ἰδίᾳς ἐρεύνας οὐδὲ κἂν δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ ἀσφαλείας τῶν τοιούτων πορισμάτων, διότι οὐδεμίαν ἔχει, οὐδ' ὀφείλει νὰ ἔχῃ πρὸς τοῦτο εἰδικότητα². Δὲν ὑποχρεοῦται ἀληθῶς νὰ παραδεχθῇ εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε τὰ πρόωρα καὶ μὴ φέροντα εἰσέτι τὴν σφραγίδα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους πορίσματα τῶν τοιούτων ἐρευνῶν, ἀλλ' ὅταν τὰ ἐκ τούτων διδάγματα ὥσι θετικὰ καὶ ἀσφαλῶς βεβαιωμένα, ὀφείλει ἄνευ ἀντιρρήσεως νὰ ὑπέλκῃ εἰς αὐτά.

¹ Δὲν βλέπομεν, προσέτι, τίς ὁ λόγος τῆς διακρίσεως ἰδίᾳς ἐπιστήμης ὑπὸ τὸν ὄρον *ποινολογία*· (ἴδε Liszt αὐτόθι). Διότι ἡ ἔρευνα περὶ τε τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἰσχυουσῶν ποινῶν καὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος διαμορφώσεως αὐτῶν εἶνε ἔργον αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ οὐχὶ ἄλλης τινὸς βοηθητικῆς αὐτῇ. Μόνον δὲ ἡ ἔρευνα αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας.

² Τὸ ἐναντίον ῥητῶς λέγει ὁ Liszt : Zeitschrift. σ. 457. «Ὅταν δ' ἀπαξ οἱ ποινικολόγοι ἀποκτήσωμεν τὰς γνώσεις ταύτας, δυνάμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν, ἵνα ἐν ταῖς ἀνθρωπολογικαῖς καὶ κοινωνιολογικαῖς ἐρεύναις ὁ ποινικολόγος ἀκούηται ὡς εἰδικὸς (Fachmann) περὶ τε τῆς θέσεως τῶν προβλημάτων ὡς καὶ περὶ τῆς μεθόδου καὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρέυνης.

IV

Ἀπὸ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων προβάλλουσιν αἱ ἀρχαί, ἐφ' ὧν θέλομεν βασίσει τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιστημονικὴν ἡμῶν ἐργασίαν.

Ἀφιστάμενοι πάσης μεταφυσικῆς περὶ φυσικοῦ καὶ ιδεώδους δικαίου θεωρίας, θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ θετικοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐξ ἴσου ἀποσκοποῦντες εἰς τε τὴν γνῶσιν καὶ τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ· (de lege lata, et de lege ferenda, κατὰ τὴν εἰθισμένην ἔκφρασιν). Ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ δὲ τῶν καθ' ἕκαστον θεσμῶν καὶ κανόνων τοῦ ἰσχύοντος δικαίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Αὕτη μὴ ἀποτελοῦσα τὸ μόνον πρὸς γνῶσιν τοῦ δικαίου μέσον, κατὰ τὴν ἐσφαλμένην τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἐκδοχὴν, εἶνε ὅμως ἐν τῶν ἀπαραιτήτων αὐτῆς στοιχείων. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος συντελεῖ εἰς τὴν ἀκριβῆ τοῦ παρόντος γνῶσιν.

Κυρίως τὸ ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν ἔσται τὸ *ἐλληνικὸν ποινικὸν δίκαιον*, ἀλλ' ἡ μελέτη αὕτη συνδέεται ἀναποσπάστως μετὰ τῆς μελέτης τοῦ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις κρατοῦντος ποινικοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας αὐτοῦ. Διότι τὸ ἐλληνικὸν ποινικὸν δίκαιον δὲν εἶνε αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον, οὐδ' ἔχει καὶ ἰδίαν ἱστορίαν, ἀλλ' ἀποτελεῖ μέρος καὶ σταθμὸν τῆς ἐξελίξεως τοῦ καθόλου ποινικοῦ δικαίου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Γερμανικοῦ, ὡς κατωτέρω εὐρύτερον ἐκτεθήσεται. Κατ' ἐξοχὴν, ἐπομένως, ἡ Γερμανικὴ ἐπιστήμη ἔσται ἡμῖν πολύτιμος βοηθός.

Ἡ μέθοδος δέ, ἥ ἐν ταῖς ἐρεῦναις ἡμῶν θ' ἀκολουθήσωμεν, ἔσται ἡ *συστηματικὴ*, τὸ ἐξῆς παραδεχόμενοι ἐν τῇ ταξινομήσει τῆς ὕλης σύστημα :

Πρῶτον, κατὰ τὴν γενικῶς κρατήσασαν ἀρχὴν ἐν τε τῇ

ἐπιστήμη καὶ τῇ νομοθεσίᾳ διαιροῦμεν τὸ ὅλον ποινικὸν δίκαιον εἰς Γενικὸν καὶ Εἰδικὸν μέρος¹. Καὶ ἐν μὲν τῷ γενικῷ μέρει θέλομεν ἐξερευνήσῃ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος² ἐν γένει καὶ τῆς ποινῆς ἐν γένει, καθορίζοντες τοὺς γενικοὺς ἐκείνους ὅρους, οἵτινές εἰσι κοινοὶ εἰς πᾶν ἐγκλημα καὶ εἰς πᾶσαν ποινὴν. Ἐν δὲ τῷ εἰδικῷ μέρει θέλομεν πραγματευθῇ ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν ἐγκλημάτων, ἀναλύοντες τὰ συστατικὰ τούτου στοιχεῖα, καὶ περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης κατ' αὐτοῦ ποινῆς.

Τὴν διαίρεσιν δὲ τοῦ γενικοῦ μέρους θέλομεν κατὰ πρῶτον λόγον ἀρυσθῇ ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων καὶ γενικωτάτων τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐννοιῶν, ὑφ' ἃς πᾶσα ἄλλη ἔννοια ὑποτάσσεται, τοῦ ἐγκλήματος, τουτέστι, καὶ τῆς ποινῆς. Οὕτως ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τμήματι τοῦ γενικοῦ μέρους θέλομεν πραγματευθῇ περὶ *Ἐγκλήματος*, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ *Ποινῆς*³.

Ἀναλύοντες κατόπιν τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος ἐν γένει, ἀρυσόμεθα τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη καὶ πραγματευόμεθα ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν, ὑποδιαίρουντες τὸ περὶ ἐγκλήματος τμήμα εἰς τὴν ἔρευναν I Περὶ τοῦ ὑποκειμε-

¹ Ἡ διαίρεσις αὕτη ἤρξατο ἀπὸ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ 18ου αἰῶνος οὐ μόνον ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ποινικοῖς κώδιξι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς λ. γ. ἐν τῷ Codex juris Bavarici criminalis καὶ ἐν τῷ Constitutio criminalis Theresiana (ἴδε Geib. Lehrb. des deutsch. Strafr. II § 66).

² Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου «ἐγκλημα» ἰδὲ μελέτην μου «περὶ συρροῆς ἐγκλημάτων» (σ. 27. ὑπόσημ. 1.)

³ Πολλοὶ συγγραφεῖς περιλαμβάνουσιν ἐν τῷ γενικῷ μέρει τοῦ συστήματος καὶ τρίτον τμήμα πραγματευόμενον «περὶ τοῦ ποινικοῦ νόμου» τουτέστι περὶ τῆς ἐννοίας, τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἰσχύος τῶν ποινικῶν νόμων. Ἀλλ' ὀρθοτέραν νομίζομεν τὴν κατάταξιν τῆς ἐρεῦνης ταύτης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, διότι ἐν ταύτῃ πρόκειται κυρίως περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν πηγῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ κυρίου περιεχομένου αὐτοῦ (ἴδε καὶ F. v. Liszt Lehrb. § 16 καὶ Löning. Grundriss).

νικοῦ μέρους τοῦ ἐγκλήματος, καὶ II Περὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ μέρους αὐτοῦ.

Καὶ ἐν μὲν τῷ ὑποκειμενικῷ μέρει περιλαμβάνομεν τὰς θεωρίας : Α) Περὶ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ἐγκλήματος, Β) Περὶ τοῦ καταλογισμοῦ ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν συστατικῶν ὅρων αὐτοῦ, ἥτοι, α') περὶ τοῦ καταλογιστοῦ¹ τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τοῦτο, β') περὶ τῆς ὑποκειμενικῆς ἐνοχῆς ἥτοι περὶ δόλου καὶ ἀμελείας, καὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων ταύτην ἥτοι περὶ πλάνης καὶ βίας², Γ) Περὶ πλειόνων ὑποκειμένων τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος, ἥτοι περὶ συμμετοχῆς.

Ἐν δὲ τῷ ἀντικειμενικῷ μέρει περιλαμβάνομεν τὴν ἔρευναν : Α) Περὶ τῆς πράξεως αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς ὑποστάσει, καὶ ἰδίᾳ α') περὶ τῆς αἰτιώδους τῆς πράξεως συναφείας (Causalzusammenhang), β') περὶ ἀποπείρας· καὶ Β) περὶ τῆς πράξεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ δίκαιον, ἥτοι περὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὸν ἄδικον τῆς πράξεως χαρακτῆρα, τουτέστι περὶ ἀμύνης, καταστάσεως ἀνάγκης, συναινέσεως τοῦ παθόντος καὶ προσταγῆς.

Ἐξ ἑτέρου, ἐν τῷ περὶ Ποινῆς τμήματι πραγματευόμεθα : Α) Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ποινῆς ἐν γένει, Β) Περὶ τῶν διαφορῶν εἰδῶν τῆς ποινῆς ὁμοῦ, ἥτοι περὶ τοῦ καλουμένου συστήματος τῶν ποινῶν καὶ ἰδίᾳ περὶ ἐκάστου εἶδους, Γ) Περὶ τῆς ἐπιμετρήσεως τῆς ποινῆς ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ α')

¹ Μὴ εὐρίσκοντες ἕτερον προσφορώτερον ὄρον πρὸς δῆλωσιν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῆς δεκτικῆς καταλογισμοῦ (ἣν οἱ Γερμανοὶ ἀποκαλοῦσι Zurechnungsfähigkeit) ποιούμεθα χρῆσιν τούτου, καίτοι μὴ ἐκφράζοντος, ὡς νομίζομεν, κατ' ἀκρίβειαν, τὴν σκοπούμενην ἔννοιαν.

² Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ καταλογισμοῦ περιέχεται καὶ τρίτος ὅρος, τουτέστιν, ὁ αἰτιώδης σύνδεσμος μεταξὺ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος (Causalzusammenhang), ἀλλὰ περὶ τούτου καθὸ ἀναγομένου εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν τοῦ ἐγκλήματος ὑπόστασιν πραγματευόμεθα ἐν τῷ περὶ αὐτῆς μέρει.

περί μεταβολῆς, ἐπιτάσεως καὶ μειώσεως τῆς ποινῆς, β') περί ἐπιβαρύνσεως καὶ ἐλαφρύνσεως τῆς ποινῆς, ὑφ' ἣν ἔρευναν ὑπάγονται καὶ αἱ θεωρίαι περί συρροῆς ἐγκλημάτων καὶ ὑποτροπῆς, Δ) Περί τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νομίμου ποινῆς ἢ τῶν ἀποσβεννύντων αὐτήν.

Καὶ αὕτη μὲν εἶνε, ἐν ταῖς κυριωτέραις αὐτῆς γραμμαῖς, ἡ τηρητέα παρ' ἡμῶν διαίρεσις τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ δικαίου· περί δὲ τῆς διαιρέσεως τοῦ Εἰδικοῦ μέρους θέλομεν πραγματευθῆ ἐν τῇ προταχθησομένῃ τούτου εἰσαγωγῇ.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐρεύνης τῆς κυρίας ὕλης κατὰ τὴν ὡς ἄνω ὀρισθεῖσαν τάξιν, θέλομεν εἰσαγωγικῶς πραγματευθῆ : Α) Περί τῆς ἐννοίας τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐν τῷ συστήματι τοῦ ὅλου δικαίου θέσεως αὐτοῦ· Β) Περί τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου· Γ) Περί τῆς ἱστορίας τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει· Δ) Περί τῶν πηγῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει, ἥτοι περί τῶν ποινικῶν νόμων, τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἰσχύος αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ περί τῶν πηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ποινικοῦ δικαίου.

Ἡ ἔρευνα τῶν θεμάτων τούτων, καίτοι μὴ ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ κυρίου περιεχομένου τῆς συστηματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον διὰ ταύτην προπαρασκευήν. Ἄνευ αὐτῆς πᾶσα περαιτέρω πορεία ἡμῶν εἶνε ἀνέφικτος.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

- 1) Περὶ τῆς βασιλικῆς προνομίας τῆς χάριτος. 1888.
- 2) Τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ποινὴ κατὰ τὴν ἀνθρωπολογικὴν σχολήν. 1890.
- 3) Περὶ συρροῆς ἐγκλημάτων. 1893.
- 4) Περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς. 1893.

Τιμᾶται δραχ. 2.
